

CZU: 159.94:797.561-051

[https://doi.org/10.59295/sum9\(169\)2024_40](https://doi.org/10.59295/sum9(169)2024_40)

PREDISPOZIȚIA SPRE RISC ȘI NEVOIA DE A CĂUTA SENZAȚII TARI LA PARAȘUTIȘTI

*Galina PRAVIȚCHI, Olga AXENTII,**Universitatea de Stat din Moldova*

Cercetarea predispoziției spre risc și nevoii de a căuta senzații tari la parașutiști reprezintă o tematică actuală deoarece vizează o comunitate și o activitate ce capătă amploare. Fie că este vorba de un salt static line sau un tandem, ori un salt realizat de un sportiv, acesta implică un nivel de risc, care pe de o parte oferă senzații tari, pe de alta, poate fi fatal. Identificarea nivelului de risc al acestor persoane care practică sporturi extreme, ar putea preveni unele situații periculoase sau letale, și ar face posibilă diminuarea riscului și conștientizarea acestuia acolo unde este prea mult. În fluxul de emoții și adrenalină resimțit în căderea liberă, există probabilitatea ca oamenii să-și dorească din ce în ce mai mult astfel de trăiri, să-și forțeze limitele exagerând sau chiar neconștientizând riscul pe care și-l asumă.

Cuvinte-cheie: risc, senzații tari, flux de emoții, parașutiști.

THE PREDISPOSITION TO RISK AND THE NEED TO SEEK THRILLS IN PARACHUTISTS

Researching the predisposition to risk and the need to look for strong sensations in parachutists is a current topic because it targets a community and a growing activity. Whether it is a static line jump, or a tandem or a jump made by an athlete, it involves a level of risk, which on the one hand offers strong sensations, on the other, can be fatal. Identifying the level of risk of these people who practice extreme sports, could prevent some dangerous or lethal situations, and would make it possible to reduce the risk and its awareness where it is too much. In the flow of emotions and adrenaline felt in the free fall, there is a probability that people want more and more such feelings, to push their limits by exaggerating or even unaware of the risk they take.

Keywords: risk, strong sensations, flow of emotions, parachutists.

Introducere

În limbajul comun, riscul desemnează posibilitatea de a ajunge într-o primejdie, de a avea de înfruntat un pericol. Deci, a-ți asuma riscul înseamnă a-ți pune în primejdie viața, a te expune unui pericol posibil, a participa la o acțiune sau situație nesigură, a acționa la noroc. Se impune așadar clarificarea noțiunilor de risc și pericol, utilizate adesea ca sinonime, dar care din punct de vedere psihologic sunt diferite. Pericolul este un eveniment sau o situație susceptibilă de a antrena pierderi. Riscul este probabilitatea ca un eveniment sau o situație să antreneze consecințe nedorite omului sau mediului în condiții determinate [5]. Conjugând cele două noțiuni, prin prisma accepțiunilor menționate, se poate spune că riscul este probabilitatea ca un pericol să se manifeste în mod concret, altfel spus, să antreneze pierderi, în condiții conjuncturale [3].

După autorul Leigh, comportamentele riscante sunt cele care implică, pe de o parte, o amenințare sau un pericol potențial și, pe de altă parte, oportunitatea de a obține o formă de recompensă [4].

Așadar, definițiile științifice ale riscului fac în general referire la o măsură a probabilității și a gravității efectelor adverse, riscul fiind un calcul a cât de probabil este un incident să apară, iar în cazul în care acesta apare, cât de severe ar fi consecințele. Deși nu există o concordanță deplină între definițiile date de diverși cercetători, cele mai multe accepțiuni coincid cu definițiile din dicționare și se referă la sensul general al riscului, asupra cărora majoritatea cercetătorilor cad de acord: a) consecințele negative sau pierderile; b) valoarea sau semnificația acestor pierderi; c) nesiguranța asociată acestor consecințe sau pierderi [2].

Conceptul de căutare a senzațiilor tari este explicat ca fiind: „O trăsătură definită prin căutarea unor senzații și experiențe variate, noi, complexe și intense și dorința de a asuma a riscurilor fizice, sociale, legale și financiare de dragul unei astfel de experiențe” [9].

Personalitatea ar putea fi definită ca o identificare a variabilelor care permit descrierea diferențelor individuale. Mai exact, personalitatea poate fi văzută ca o unitate stabilă și individualizată a unui ansamblu de conduite și descrisă ca o regrupare exhaustivă a invariantelor personale. Ea a fost concepută drept un ansamblu de trăsături sau dimensiuni fundamentale care permit caracterizarea individului. Aceste trăsături latente sunt considerate ca fiind permanente și suficient de largi pentru a permite diferențierea indivizilor [2].

Marele dicționar de psihologie Larousse oferă o definiție cuprinzătoare care ține atât de pozițiile teoretice, cât și de semnificația acordată acestui termen în limbajul comun: caracteristică relativ stabilă a felului de a fi al unei persoane, a modului de a reacționa la situațiile în care se găsește, menționând că în majoritatea cazurilor, termenul nu acoperă aspectele cognitive ale conduitei (inteligența, aptitudini, cunoștințe), ci doar pe cele afective, emoționale, dinamice [1].

Metodologia cercetării

Scopul cercetării rezidă în stabilirea diferențelor de manifestare a predispoziției spre risc, nevoii de a căuta senzații tari și a trăsăturilor de personalitate la subiecții cercetării.

Eșantionul cercetării a fost constituit din 76 persoane, dintre care 33 reprezintă sportivi parașutiști, 14 reprezintă persoanele care au încercat cel puțin o dată un salt cu parașuta și 29 reprezintă persoanele care nu au încercat niciodată acest sport extrem. Selectarea eșantionului s-a făcut ținându-se cont de apartenența la grupurile menționate anterior. Subiecții implicați în cercetare au vârsta cuprinsă între 19-60 ani.

În vederea realizării scopului propus, am elaborat următoarea ipoteză:

I. Există diferențe de manifestare a predispoziției spre risc, nevoii de a căuta senzații tari și a trăsăturilor de personalitate la subiecții cercetării.

Pentru a verifica ipoteza demersului științific propus, a fost realizată o cercetare cu caracter constatativ. În vederea determinării relației dintre predispoziția spre risc, nevoia de a căuta senzații tari și trăsăturile de personalitate, au fost aplicate următoarele metode psihodiagnostice: *Chestionarul 16 Factori de Personalitate* (după Cattell), *Chestionarul de diagnosticare a predispoziției spre risc* (după Schubert), *Chestionarul de diagnosticare a nevoii de căutare a senzațiilor tari* (după M. Zuckerman).

Chestionarul de diagnosticare a predispoziției spre risc a fost elaborat de autorul M. Schubert. Tehnica permite aprecierea gradului de pregătire pentru risc, care este înțeles ca o acțiune de noroc în speranța unui deznodământ fericit sau ca un posibil pericol, ca o acțiune efectuată în condiții de incertitudine. Chestionarul este alcătuit din 25 de întrebări, la care sunt propuse spre alegere 5 variante de răspuns. Interpretarea rezultatelor se realizează prin calcularea numărului de puncte și raportarea pe o scară continuă ca abatere de la medie. Răspunsurile pozitive indică o tendință de asumare a riscurilor.

Chestionarul de diagnosticare a nevoii de căutare a senzațiilor tari a fost elaborat de M. Zuckerman. Tehnica este folosită pentru a identifica nivelul de nevoie a unei anumite persoane a diferitor tipuri de senzații, această tehnică poate fi utilizată atât în raport cu adolescenții, cât și cu adulții. Chestionarul cuprinde 16 afirmații perechi, respondentului i se propune să aleagă pentru fiecare item doar una din cele două afirmații, cea care este mai potrivită pentru sine.

Chestionarul 16 Factori de personalitate a fost publicat în anul 1950, fiind realizat de psihologul american R. B. Cattell, acesta măsoară 16 factori primari ai personalității, factori identificați de autor în urma cercetărilor și studiilor experimentale. Autorul, prin intermediul cercetării factoriale, a reușit să dea celor 16 dimensiuni cuprinse un echilibru suficient pentru obținerea unei analize cvasicomplete a personalității. Chestionarul este alcătuit din 187 de întrebări care urmăresc evidențierea a 16 trăsături de personalitate (factori de personalitate de prim ordin), plus patru factori de personalitate de ordinul doi (cordialitate, raționament, stabilitate emoțională, dominație, vivacitate, forța conștiinței, îndrăzneala socială, sensibilitate, vigilență, abstractizare, directivitate, aprehensiune, deschidere spre schimbare, încredere în sine, perfecționism, tensiune, anxietate, extraversiune, rigiditate, independență). Cei 16 factori de personalitate vizați, dispun de un număr inegal de itemi, în funcție de complexitatea și dificultatea de a putea fi surprinși prin modul de formulare al acestora. Altfel spus, anumite trăsături de personalitate, mai complexe și mai dificil de surprins și evidențiat, necesită un număr mai mare de întrebări, adresate din perspective diferite.

Rezultate și discuții

Rezultatele obținute privind manifestarea predispoziției spre risc la subiecții cercetării sunt prezentate în tabelul ce urmează.

Tabel 1. Manifestarea predispoziției spre risc la subiecții cercetării (valori medii).

Variabila	Subiecții cercetării	Valoarea medie	Abaterea Standard
Predispoziția spre risc	Sportivi Parașutiști	5,56	9,189
	Amatori	3,23	18,231
	Non-sportivi	-6,83	15,529

Analiza comparativă a scorurilor obținute de către subiecții incluși în cercetare, scoate în evidență următoarele deosebiri a valorilor medii: (sportivi parașutiști $m=5,56$) comparativ cu (amatori $m=3,23$) și (non-sportivi $m=-6,83$). Astfel, datele prezentate indică o valoare medie a predispoziției spre risc mai mare pentru grupul de sportivi parașutiști, urmată de grupul de amatori, și cea mai mică valoare fiind atribuită grupului de non-sportivi.

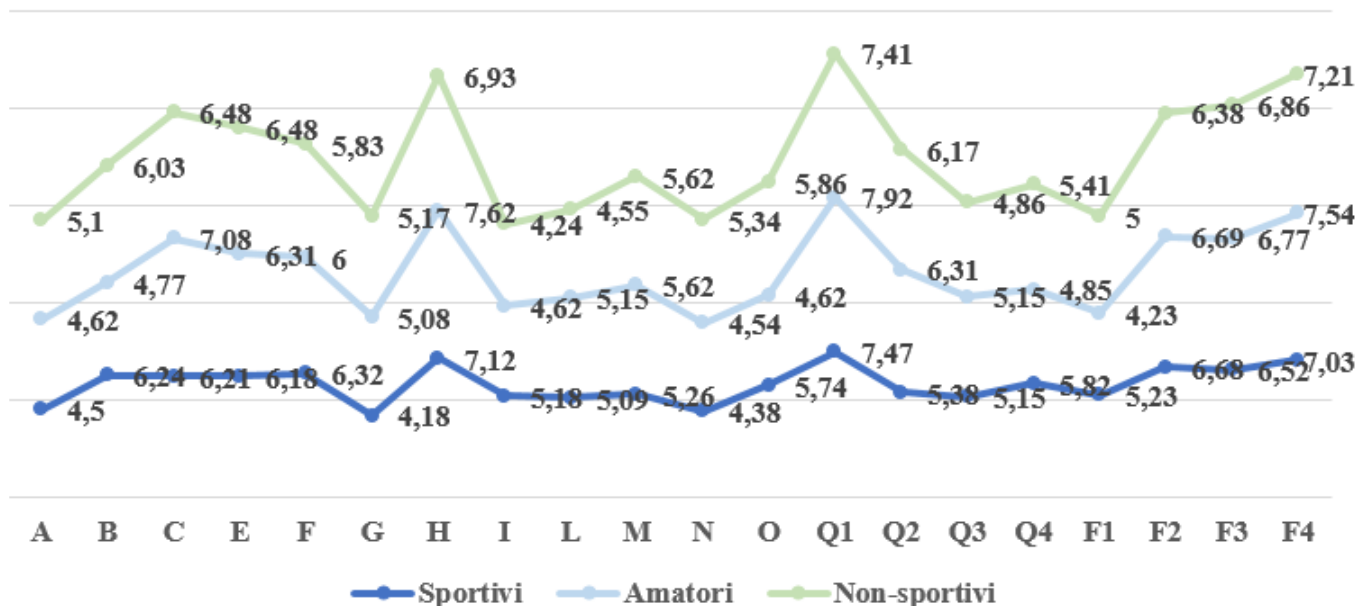
Rezultatele medii obținute la scala Nevoia trăirii senzațiilor tari, după Zuckerman, de către subiecții din grupul de sportivi parașutiști, amatori și non-sportivi sunt prezentate în tabelul următor:

Tabel 2. Manifestarea nevoii de a trăi senzații tari la subiecții cercetării (valori medii)

Variabila	Subiecții cercetării	Valoarea medie	Abaterea Standard
Nevoia de a trăi senzații tari	Sportivi	8,85	2,862
	Amatori	7,54	3,017
	Non-sportivi	6,86	3,032

Analiza comparativă a scorurilor obținute de către subiecții participanți la cercetare scoate în evidență următoarele deosebiri a valorilor medii: (sportivi parașutiști $m=8,85$), comparativ cu (amatori $m=7,54$) și (non sportivi $m=6,86$). Potrivit datelor, observăm că cea mai mare medie pentru manifestarea nevoii de a trăi senzații tari este atribuită grupului de sportivi parașutiști, urmată de o medie în descreștere pentru grupul de amatori, iar cea mai mică medie este atribuită grupului de non-sportivi.

În continuare sunt prezentate valorile medii pentru manifestarea trăsăturilor de personalitate.

Fig. 1. Manifestarea trăsăturilor de personalitate la subiecții cercetării (valori medii).

Conform analizei datelor prezentate în figura 1, observăm că acestea reflectă deosebiri minore între grupuri (sportivi parașutiști, amatori și non-sportivi) ale mediilor manifestării trăsăturilor de personalitate.

Pentru a vedea dacă există diferențe semnificative cu privire la rezultatele obținute de către subiecții incluși în cercetare, pentru manifestarea predispoziției spre risc, am apelat la statistica inferențială optând pentru analiza de varianță ANOVA.

Tabel 3. Semnificația diferențelor intergrupale de manifestare a predispoziției spre risc.

Variabila	F	df	p
Predispoziția spre risc	6,810	2	,002

Prelucrarea statistică a rezultatelor ce reflectă manifestarea predispoziției spre risc indică prezența diferențelor semnificative obținute de subiecții cercetării ($F=6,810$; $p=,002$).

O posibilă explicație a rezultatelor obținute poate fi faptul că parașutiștii manifestă o predispoziție mai mare spre risc datorită faptului că particularitatea dată a fost cultivată și dezvoltată în timpul practicării acestui tip de sport, deoarece parașutismul în mediul în care se realizează (înălțime, viteză, parașuta ca singur instrument de manevrare, lipsa contactului/ajutorului terestru etc.) implică în sine riscul ca pe o condiție necesară în realizarea salturilor cu parașuta, iar beneficiile obținute precum starea de flow și adrenalina pot deveni în timp mecanisme de întărire și asumare a riscului.

În studiul său, Csikszentmihalyi a încercat să răspundă la întrebarea de ce oamenii desfășoară în mod voluntar activități cu risc ridicat, introducând noțiunea de – flux, care se află în centrul comportamentului parașutiștilor, și care se referă la starea în care oamenii sunt atât de implicați într-o activitate încât nimic altceva nu pare să conteze; experiența în sine este atât de plăcută încât oamenii o vor face chiar și cu un preț mare, de dragul de a o face [7]. Abordarea autorului Csikszentmihalyi asupra asumării riscurilor, așa cum este văzut în asociere cu conceptul de flux, prezintă riscul ca fiind atrăgător, deoarece oferă indivizilor posibilitatea de a realiza ceva dificil. Activitățile cu risc oferă oportunități pentru o experiență de flux, deoarece sunt solicitante și provocatoare în natură și nu oferă recompense externe oamenilor, ci doar bucurie intrinsecă și fericire. Potrivit lui Csikszentmihalyi, acest lucru face ca asumarea de riscuri să fie în esență o experiență optimă, oferă recompensă propriei persoane, iar astfel de experiențe sunt numite autotelice, care au în sine un scop, în totalitate intern. Prin acest sport riscant, precum parașutismul, persoanele descoperă oportunități de acțiune, echilibru între provocare-abilități, implicare și concentrare profundă, îmbinare a acțiunii și conștientizării, transcendența timpului, pierderea conștiinței de sine și apariția unui sentiment mai puternic de sine la finalizare. Acest lucru subliniază importanța sentimentului de competență și control [6].

În continuare sunt prezentate datele cu privire la semnificația diferențelor intergrupale pentru manifestarea nevoii de a trăi senzații tari.

Tabel 4. Semnificația diferențelor intergrupale de manifestare a nevoii de a trăi senzații tari.

Variabila	F	df	p
Nevoia de a trăi senzații	3,653	2	,031

Conform rezultatelor obținute în urma prelucrării statistice, au fost identificate diferențe semnificative pentru nevoia de a trăi senzații tari la subiecții cercetării ($F=3,653$; $p=,031$).

O explorare a literaturii existente despre comportamentul de căutare a senzațiilor tari și de asumare a riscurilor relevă un cadru analitic major al motivației, denumit modelul „predispoziției personalității”. Această abordare a luat naștere din primele încercări de a explica asumarea voluntară a riscurilor și susține presupunerea că înclinația de a se angaja în activități riscante definește două tipuri de personalitate polară: oamenii care apreciază și caută experiențe cu risc ridicat și oamenii care se tem și le evită [8].

În urma calculelor statistice, nu au fost identificate diferențe semnificative pentru trăsăturile de personalitate la subiecții cercetării. O posibilă explicație a acestor rezultate ar putea fi reprezentată de eșantionul mic de cercetare. De asemenea, dacă ne raportăm la rezultatele cercetării noastre, putem presupune că nu există diferențe semnificative de manifestare a mediilor trăsăturilor de personalitate în funcție de practicarea

parașutismului, deoarece trăsăturile de personalitate sunt stabile de-a lungul timpului, și fiind deja formate la momentul când o persoană s-a implicat în acest sport extrem ca parașutismul, acestea au rămas neschimbate.

Pe de altă parte, observăm, că nici atribuirea anumitor trăsături nu face ca persoana să adopte sau nu un sport extrem, ceea ce poate fi legat de faptul că există alte variabile care au un impact mai mare decât factorii de personalitate și care necesită a fi cercetate. Or, este nevoie de un studiu longitudinal, care ar presupune evaluarea trăsăturilor de personalitate a acestui grup de persoane în mai multe ocazii, în perioade diferite.

Concluzii

Cercetarea manifestării predispoziției spre risc, nevoii de a căuta senzații tari și trăsăturilor de personalitate la parașutiști poate fi sintetizată în următoarele concluzii:

1. Predispoziția spre risc nu este doar rezultatul unui comportament impulsiv, ci are rădăcini profunde în structura de personalitate a individului. Parașutiștii găsesc în activitățile extrem de intense o modalitate de a satisface nevoia lor de excitație și noutate.

2. Nevoia de a căuta senzații tari în rândul parașutiștilor este condiționată și alimentată nu doar de impulsuri hedoniste sau de căutarea riscului în sine, ci și de dorința de a experimenta stări emoționale intense și de a depăși limitele personale. Acest fenomen nu poate fi redus la o singură explicație, ci este rezultatul unei combinații între trăsăturile individuale de personalitate, motivații interne și influențe externe.

3. Rezultatele obținute demonstrează confirmarea parțială a ipotezei invocate în cercetare, conform căreia există diferențe de manifestare a predispoziției spre risc, nevoii de a căuta senzații tari și a trăsăturilor de personalitate la subiecții cercetării. Astfel, datele experimentale indică diferențe doar în manifestarea predispoziției spre risc a nevoii de a trăi senzații tari la subiecții cercetării. În cadrul cercetării nu au fost identificate diferențe semnificative din punct de vedere statistic pentru manifestarea trăsăturilor de personalitate la subiecții cercetării.

Referințe:

1. BLOCH, H. *Marele dicționar de psihologie Larousse*. București: Editura Trei, 2006, 360 p.
2. HAVÂRNEANU, C., HAVÂRNEANU, G. *Psihologia riscului*. Iași: Polirom, 2015, 339 p.
3. HOHN, M. *Psihologia și circulația rutieră*. Timișoara: Editura științifică, 2002, 80 p.
4. PLATON, C. *Psihologia dimensională a personalității*. Chișinău: Editura CEP USM, 2020, 69 p.
5. КОРНИЛОВА, Т. *Психология риска и принятия решений: Учеб. пособ. для вузов*. Питер: Аспект Пресс, 2003, 286 с.
6. CSIKSZENTMIHALYI, M. *Flow: Studies in Enjoyment, Public Health Service Grant Report No. 22883-02*, 1974, 340 p.
7. CSIKSZENTMIHALYI, M. *The concept of flow*. Oxford University Press, 2002, p. 89-105.
8. KLAUSNER, S. *Why man takes chances. American Sociological Review*. Garden City: Anchor Books, 1968, p. 140-145.
9. ZUCKERMAN, M. *Behavioral expressions and biosocial bases of sensation seeking*. New York: Cambridge University Press, 1994, 459 p.

Date despre autori:

Galina PRAVIȚCHI, doctor în psihologie, lector universitar, Facultatea de Psihologie, Științe ale Educației, Sociologie și Asistență Socială, Universitatea de Stat din Moldova.

E-mail: galina.pravitchi@usm.md

ORCID: 0000-0003-0838-1218

Olga AXENTII, magistru în psihologie, Programul de master Psihologie clinică, Universitatea de Stat din Moldova.

E-mail: olgutaaxentii@gmail.com

ORCID: 0000-0001-9163-4567